

Результати даних досліджень спрямовані на вдосконалення правового регулювання відповідальності за злочини, пов'язані з порушенням прав людини в авіакосмічній галузі.

УДК 341.363(043.2)

Акімов М.О., к.ю.н., доцент,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

ПОВІТРЯНА ВІЙНА: ПРОБЛЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стрімкий розвиток науки в цілому та повітроплавання зокрема наприкінці XIX – на початку XX сторіччя, а також перші успішні спроби використання літальних апаратів у Європі стало для розвідки (битва при Флерюсі у 1794 р.), бомбардування (облога Венеції у 1849 р.) та перевезення пошти (облога Парижу у 1870-1871 рр.) вплинули і на розробку міжнародного гуманітарного права: надто зрозумілим було, яке спустошення може бути спричинене у такий спосіб.

Під час Гаазької конференції 1899 року було прийнято Декларацію про заборону метання снарядів та вибухових речовин із повітряних куль чи інших подібних апаратів [1]. Ця перша спроба міжнародно-правового обмеження повітряної війни не виявилась вдалою – держави-учасниці перенесли прийняття остаточного рішення на п'ять років (тим більше, що не всі вони підписали та / або ратифікували її). Включення до ст. 25 Гаазької конвенції про закони та звичаї сухопутної війни 1907 року заборони на атаку чи бомбардування у будь-який спосіб незахищених міст, селищ тощо ситуацію не змінило [2]. Сторони, що не бажали зв'язувати себе подібними обмеженнями, проголосили метою війни здобуття перемоги будь-якими засобами, навіть забороненими міжнародним правом (перемога – воєнна необхідність, що все виправдовує і є вищою за закони та звичаї війни).

Під час Першої світової війни 1914-1918 рр. ворогуючі держави, бажаючи якнайшвидше досягти перемоги, вдалися до повітряних бомбардувань воєнних та промислових об'єктів противника. Не будучи точним навіть сьогодні, сто років тому безладне скидання бомб (тим більше у нічний час) призводило лише до жертв серед цивільного населення, руйнування житлових будівель і цивільної інфраструктури.

Багатомільйонні людські втрати спонукали уряди держав-переможниць до пошуку шляхів визначення загальнообов'язкових заборон застосування певних засобів і методів ведення війн. Зокрема, резолюцією Вашингтонської конференції з обмеження озброєнь 1922 року була утворена комісія юристів з метою розробки Правил повітряної війни. Розроблений цією комісією у листопаді 1922 – лютому 1923 рр. проект був заснований на усталених звичаях та загальних принципах чинних законів війни. Хоча згадані Правила так і не набули чинності, неможливо применшити їх значення. Вони, зокрема, містили: заборону повітряного бомбардування з метою тероризування цивільного населення, знищення чи пошкодження власності невійськового призначення, завдання поранень некомбатантам (ст. 23); бомбардування міст, селищ чи окремих будівель, розташованих поблизу зони бойових дій (ст. 24); обов'язок убезпечити споруди культового, мистецького, наукового значення, історичні пам'ятки, лікарні, госпітальні судна (ст. 25) тощо [3].

Нищівні повітряні нальоти на Герніку та Шанхай у 1937 році продемонстрували значне зростання руйнівних можливостей авіації. Резолюцією Ліги Націй від 30 вересня 1938 року умисне бомбардування цивільного населення визнавалось таким, що суперечить принципам міжнародного права, спричиняє зайві страждання та не є виправданим з точки зору воєнної необхідності [4]. Проте жоден акт декларативного характеру не спроможний зупинити потенційного порушника за відсутності відповідальності за конкретне порушення. Зокрема і в цьому (а не тільки у політичній волі чи у постійній ескалації насильства по обидва боки лінії фронту) полягає причина загибелі сотень тисяч людей внаслідок повітряних бомбардувань Другої світової війни 1939-1945 рр.

Сьогодні основні конвенції, що в своїй сукупності утворюють міжнародне гуманітарне право, ратифіковані практично всіма країнами світу (і, відповідно, їх дотримання забезпечується силою державного примусу). Відтак слід констатувати наявність загальнообов'язкових законів ведення війни окремо на суходолі та на морі, що унормовують правила, засоби та методи бойових дій, містять певні заборони та перелік відповідних порушень.

Проте цього не можна сказати про повітряну війну як сукупність бойових дій у повітряному просторі з використанням літальних апаратів та засобів боротьби із ними будь-яких типів. Звісно, певні заборони щодо застосування окремих видів озброєння (а також конкретних прийомів та способів такого застосування) закріплені у чинних міжнародно-правових актах, але цього явно недостатньо.

Беручи до уваги зміни у характері сучасних воєнних конфліктів, невідпинний розвиток озброєнь та бойової техніки, поширене використання дистанційно керованих та автоматизованих засобів ураження (а також істотне збільшення руйнівних можливостей останніх), потрібний міжнародний нормативно-правовий акт, який був унормовував ведення бойових дій у повітрі, визначав (з урахуванням особливостей саме цих бойових дій) ознаки повітряних суден-комбатантів, засоби та методи їх правомірної атаки, передбачав категорії засобів та осіб, яким гарантовано особливий правовий захист, встановлював перелік заборонених дій (засобів, методів) під час бойових дій у повітрі та при атаці з повітря та ін.

Підсумовуючи, слід наголосити, що розробка та прийняття такої конвенції є нагально необхідним саме у сучасних умовах, і подібна ініціатива з боку нашої держави дозволила б істотно зміцнити її становище на міжнародній арені.

Література

1. Declaration to Prohibit the Launching of Projectiles and Explosives from Balloons and Other Methods of Similar Nature: adopted on July 29th, 1899. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/Treaty.xsp?documentId7EFA56971B2B2BCCC12563CD002D66E1&action=openDocument>.

2. Convention on Laws and Customs of War on Land: adopted on October 18th, 1907. URL: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp.

3. Rules of Air Warfare: drafted in December, 1922 – February, 1923. URL <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/275?OpenDocument>.

4. Protection of Civilian Populations Against Bombing From the Air in Case of War: resolution of the League of Nations Assembly, September 30th, 1938. URL: <http://www.dannen.com/decision/int-law.html>.

УДК 341.363(043.2)

Малій М.І., аспірант,
Київський університет права НАН України, м. Київ
Науковий керівник: Біленчук П. Д., к.ю.н., доцент

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ З ПРОТИДІЇ КОСМІЧНІЙ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

Починаючи з 1991 року при Генеральному Секретаріаті Інтерполу діє Робоча Група з проблем комп'ютерної злочинності, яка вивчає цей вид злочинів в різних країнах світу, розробляє рекомендації, допомагає у стандартизації національних